

Soproni Egyetem
Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

**A LASSÚ (SLOW) TURIZMUS BELSŐ
RENDSZERÉNEK VIZSGÁLATA**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Szerző neve: Szőke Tünde Mónika

Sopron

2024.

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és
Szervezéstudományok Doktori Iskola

Vezetője: Prof. Dr. Obádovics Csilla

Program: Marketing

Témavezető(k): Prof. Dr. Obádovics Csilla
Dr. Hoschek Mónika

.....

Témavezető(k) támogató aláírása

Tartalom

1	A MUNKA ELŐZMÉNYEI, AKTUALITÁSA, KITŰZÖTT CÉLOK, HIPOTÉZISEK	1
1.1	A munka előzményei, aktualitása.....	1
1.2	Kitűzött célok, hipotézisek	2
2	A KUTATÁS TARTALMI KÉRDÉSEI, MÓDSZERE, INDOKLÁSA.....	4
3	AZ EREDMÉNYEK, TÉZISEK	7
3.1	Újszerű tudományos eredmények.....	7
3.2	Új eredmények.....	9
3.3	Tézisek.....	10
4	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	12
5	A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI	14

1 A MUNKA ELŐZMÉNYEI, AKTUALITÁSA, KITŰZÖTT CÉLOK, HIPOTÉZISEK

1.1 A munka előzményei, aktualitása

Témaválasztásomhoz az eddigi szakmai munkáim vezettek. Szakmai munkásságom első 10 évében egészségturisztikai fejlesztésekkel foglalkoztam, és emellett és ezt követően is az országban felsőfokú képzésben először elindult egészségturizmus szakirány oktatója voltam, 20 éven át. Az egészségturizmusnak nemcsak azok a területei állnak közel hozzám, amelyek az infrastruktúrát jelentik, hanem a holisztikus szemlélet is. Ennek következtében egyenes út vezetett a slow (lassú) irányzatokhoz, és az egyik hazai, slow elveken alapuló együttműködésben való szakmai munkához. A Békés Vármegyében működő Alföld Slow Egyesület alapító- és elnökségi tagja vagyok 2018 óta, amelyben szakmai munkát végzek. A slow irányzatokban a holisztikus szemlélet ugyanúgy jelen van, mint az egészségturizmusban, és e két terület összekapcsolódott bennem és munkáimban is.

A turizmus átszövi életünket. Az elmúlt két évtized nem várt eseményei egészen új kihívások elé állították mind a nemzetközi, mind a hazai turizmust. Bár voltak kisebb-nagyobb visszaesések ezen kritikus események kapcsán, a legmeghatározóbb mégis a 2020-ban bekövetkezett egészségügyi világjárvány volt, amely 72%-kal visszavetette a nemzetközi turistaérkezések számát. 2024 az az év, amikor a prognózis szerint regenerálódik a turizmus. Az ismert tény,

hogy a turizmus viszonylag könnyen és hamar helyre tud állni, mert az emberekben alapvetően ott van a vágy az utazásra, a nyaralásra. Az már más kérdés, hogy ezt milyen formában és milyen távolságokra tudják megtenni. A 2008-10-es gazdasági világválság magával hozta olyan új turisztikai termékek megjelenését, mint a proximity turizmus (közelségi turizmus), ennek része a staycation (helyben maradva turista), vagy akár a workcation (munkavégzés a vakáció alatt).

Az értekezés témájára, a lassú vagy slow turizmusra is az utóbbi évek válságos helyzetei hívták fel a figyelmet, attól eltekintve, hogy már több évtizede működnek nemzetközi szervezetek és 2011 óta hazai slow szervezetek is. Ennek köszönhetően maga a lassú turizmus és a lassú mozgalmak is a kutatások fókuszában kerültek, különösen a kétezres évek eleje óta, így számos fogalmi lehatárolás született a témában, de mégisincs egységes fogalmi rendszer.

1.2 Kitűzött célok, hipotézisek

Az értekezés **fő célja** az volt, hogy egy **egységes fogalmi rendszer** alakuljon ki a slow turizmus kapcsán, és létrejött *A slow turizmus rendszere* ábra, amely gyakorlati segítséget nyújt a lassú desztinációk tudatos fejlesztéséhez.

Az első alcél annak bizonyítása volt statisztikai módszerekkel, hogy elkülöníthető egymástól a lassú turista és a nem lassú turista a szakirodalom alapján összeállított kérdőív segítségével. Ehhez kapcsolódóan célként fogalmazódik meg egy *Lassú Turista Index* kialakítása, valamint a *slow turista* fogalmának pontosítása.

A második alcél pedig annak vizsgálata, hogy azonosíthatóak-e slow desztinációk hazánkban, és annak meghatározása, hogy mitől válik lassúvá egy slow desztináció. Cél a *slow desztináció* fogalmának pontosítása és egy *Slow Desztináció Kritériumlista* megfogalmazása. Az első két hipotézis a slow desztinációhoz, a következő 2 hipotézis a slow turistához, az utolsó kettő pedig a slow turizmushoz kapcsolódik.

Hipotézisek:

H1. A hazai turisztikai desztinációk közül főként a nem fővonalbeli desztinációk látnak lehetőséget a slow turizmus fejlesztésében.

H2. A nemzetközi és a hazai slow szervezetek, térségek ismertsége a válaszadók körében alacsony.

H3. A kérdőíves kutatáshoz létrehozott kérdőív alkalmas arra, hogy az azt kitöltők körében elkülöníthető legyen a lassú és a nem lassú turista.

H4. Az azonosított lassú turisták között több különböző vásárlói személyiség (buyer persona) egyértelműen elkülöníthető demográfiai és személyiségi jellemzőik alapján, ezáltal célzottabb marketingtevékenységet tud végrehajtani egy slow turisztikai desztinációs szervezet.

H5. A slow turisták utazási szokásai, úti cél választása alapján azonosíthatóak a slow desztináció szükséges szolgáltatásai.

H6. A slow turizmus definiálható a slow turista és a slow desztináció fogalmak segítségével. A slow turizmus szemléletmód.

2 A KUTATÁS TARTALMI KÉRDÉSEI, MÓDSZERE, INDOKLÁSA

Az értekezés elméleti háttere a tágabb témakörtől halad a szűkebb felé, azaz a turizmus rendszerétől a slow turizmus fogalmi meghatározásán, majd a slow desztináción át jut el a slow turistáig. Ennek oka kettős, egyrészt egyfajta időrendi sorrendet követ, hiszen a slow turizmus került először azonosításra a nemzetközi szakirodalomban, és ezt követte nagyjából párhuzamosan a desztináció és a turista azonosítása. Másrészt így vált a turizmus keretébe elhelyezhetővé a slow turizmushoz kapcsolódó fogalmi háttérrendszer.

Ezzel szemben a kutatási rész és a hipotézisek visszaigazolása fordított logikai sorrendet követ. Ennek oka a kutatások lefolytatásának sorrendisége, a kutatási módszerek alkalmazásának sokszínűsége volt, valamint az, hogy a két belső elem (turista és desztináció) azonosítása, meghatározása vezet a slow turizmus fogalmához és a slow turizmus ábra létrejöttéhez.

A szekunder kutatások 2020-2024 között zajlottak a hazai és külföldi szakirodalmak elemző értékelésével, melyek egyrészt online formában érhetőek el, másrészt nyomtatott formában. Ezek többségéből publikációm is jelent meg, amelyek felhasználásra kerültek az értekezésben. Az itt felsorakoztatott eredmények az alapjául szolgáltak az értekezés fő céljának.

A két alcél megvalósításához szisztematikus szakirodalomelemzés készült 2023 végén és kérdőíves kutatás 2024. év elején.

Mind a szekunder, mind a primer kutatáshoz megfogalmazásra kerültek kutatási kérdések.

A szekunder kutatás kutatási kérdései:

1. Milyen válságok érték a 2000-es években a hazai turizmust?
2. Hogyan definiálták eddig a lassú (slow) turizmust?
Egységesíthető-e a fogalom?
3. Hogyan egészíthető ki *A turizmus rendszere* ábra a mai kor kihívásai kapcsán?
4. Hogyan definiálták eddig a lassú (slow) desztinációkat?
Egységesíthető-e a fogalom?
5. Hogyan definiálták eddig a lassú (slow) turistákat?
Egységesíthető-e a fogalom?

A további kutatások lebonyolítására 2023-2024-ben került sor, ezt követően a kapott adatok, eredmények értékelése, feldolgozása zajlott. A kutatáson belül kvalitatív módszerként a szisztematikus szakirodalomelemzés került felhasználásra, hazai tudományos és szakmai források elemzésére a lassú desztinációk azonosítása és tervezett fejlesztése kapcsán. Kvantitatív primer módszer a kérdőíves megkérdezés volt, amely online felületen zajlott, 536 fő részvételével, amelyből az adattisztítás után 534 értékelhető adatsor maradt. A minta nem reprezentatív.

A kvalitatív és kvantitatív kutatás kérdései témacsoportonként:

1. *A slow desztináció kapcsán:*
 1. Milyen kutatások készültek a lassú (slow) desztináció fogalma kapcsán hazai viszonylatban? Ezen belül:

- a. Milyen magyar nyelvű publikációk, stratégiák készültek lassú (slow) turizmus témakörében hazánkban, amelyek nevesítettek településeket, régiókat is?
 - b. Mely települések, régiók kapcsán merült fel lehetőségként a lassú (slow) turizmus, mint fejlesztési irány?
2. Mennyire ismertek a nemzetközi slow mozgalmak és a hazai slow szervezetek? A slow térképpel rendelkező településeket ismerik-e a válaszadók? Felismernek-e a válaszadók egy-egy jellegzetes létesítmény kapcsán településeket vagy tájegységeket, amelyek már ma érintettek a lassú (slow) turizmusban?
2. *A slow turisták kapcsán:*
1. Azonosítható-e egy hazai válaszadói körben végzett kutatás alapján lassú turista a válaszadók között?
 2. Ha igen, akkor az azonosított lassú turistákból létrehozható-e egy vagy néhány konkrét vásárlói személyiség-profil?
3. *A slow turizmus kapcsán:*
1. Milyen igényei vannak a slow turistáknak a slow desztinációval kapcsolatban?
 2. Mitől lassú a slow desztináció?
 3. Hogyan definiálható a slow turizmus a slow desztináció és a slow turista ismervei függvényében?
 4. Mit tartalmazhat *A slow turizmus rendszere* ábra? Melyek a belső elemek jellemzői?

3 AZ EREDMÉNYEK, TÉZISEK

3.1 Újszerű tudományos eredmények

Hazai slow térkép elkészítése a meglévő és a tervezett slow desztinációk kapcsán.

A két térkép elkészítése azért volt hasznos, mert így egyértelműen látszik – akár a döntéshozók számára is – hogy milyen jelentőséggel bír jelenleg és a következő években ez a turisztikai termék (16-17. ábra).

Slow desztináció javasolt definíciója

Slow desztináció: lehet városi vagy falusi desztináció, ahol fenntartható és tudatos, autentikus turisztikai termékfejlesztés és menedzsment zajlik, felhasználva a slow turizmus modelljeit.

A szolgáltatások elsődlegesen az autentikus helyi értékekre épülnek: helyi alapanyagokat felhasználó vendéglátóhelyek, helyi (akár agro-) kultúra, szokások bemutatását szolgáló bel- és kültéri terek, kisebb méretű, helyi lakosok által és helyi munkaerővel üzemeltett szálláshelyek.

Javasolt elnevezés: slow desztináció vagy slow szemléletű desztináció.

Slow turista javasolt definíciója

A primer és szekunder kutatások alapján a *slow turista* az a felelősségteljes turista,

- aki tudatosan az autentikus élmények (helyi értékek: kultúra, kézműves termékek, élelmiszerek és a természet) iránt érdeklődik,
- környezettudatos módon közlekedik a desztinációkba és a desztinációkban,
- általában a kisebb, vidéki desztinációkat keresi fel, és hosszabb időt tölt el ott kisebb, falusi szálláshelyeken.
- Akinek utazási motivációja a kognitív szükségletekre épül: elmélyülés az autentikus élményekben, de a mindennapjainak is része a revitalizáció, az önfejlesztés és az önreflexió, és személyiségéből fakadóan nyitott az edukációra.
- Érzékeny, és érzelmileg elkötelezett a helyi lakossággal és a desztinációval kapcsolatban, valamint ismeri a slow mozgalmakat, és az ahhoz kapcsolódó szervezeteket.
- Minden évben szán időt és pénzt az utazásra.

Javasolt elnevezés: slow turista, vagy slow szemléletű turista.

Tisztán lassú turista a kutatás alapján minimálisan (a válaszadók 14%-a), de létezik. A turisták viselkedése bizonyos esetekben lehet „lassú”, más esetekben akár tömegturistaként is funkcionálhatnak. A lassúság ebből a szempontból is szemléletmód, életmód kérdése, de lehetnek olyan külső tényezők, amelyek miatt a turista nem tud lassúként viselkedni (pl. a gyerekekkel mennek nyaralni a szülők).

A slow turizmus javasolt definíciója

A *slow turizmus* a slow mozgalmak alapelveit és filozófiáját veszi alapul, egy tudatos szemléletmód, mely a turizmus teljes rendszerét áthatja. Emberléptékű, etikus turizmus.

Jól harmonizál az egészség-, a kulturális, a zöld-, a falusi, a gasztroturizmussal és az aktív turizmus néhány elemével (39. ábra).

Javasolt elnevezés: slow turizmus vagy slow szemléletű turizmus.

A Turizmus új rendszere ábra

Az új évezred kihívásai és lehetőségei kapcsán átgondolásra és kiegészítésre került Lengyel Márton *A turizmus rendszere* című ábrája, és létrejött *A turizmus új rendszere* ábra (40. ábra), amely végül segítséget nyújtott *A lassú turizmus rendszere* ábra kialakításához.

3.2 Új eredmények

A slow desztinációk számára egy Kritériumrendszer kidolgozása

A Kritériumrendszer bemutatása részletesen a 4.3.4. fejezetben található, a teljes táblázat pedig a 9.2.6. mellékletben. 7 fő kritérium került kialakításra, és ezen belül további 46 alkritérium. **A fő kritériumok:**

1. társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság (11 alkritériummal),
2. helyi gazdaság erősítése (7 alkritériummal),
3. autentikus élmények (9 alkritériummal),
4. új szemléletű desztinációfejlesztés (4 alkritériummal),

5. új szemléletű marketing (8 alkritériummal),
6. edukáció (2 alkritériummal),
7. helyi közösség erősebb bevonása (5 alkritériummal).

Slow vásárlói személyiségtípusok azonosítása

4 férfi és 4 női, valamint összevonás után 2 férfi és 2 női vásárlói személyiségtípus került azonosításra a kutatás alapján. Részletes bemutatásuk a 4.2.6. fejezetben található, 26-33 ábrákon, és a 9.2.8. mellékletben. A vásárlói profilok alapján a lassú turizmus fejlesztését célul kitűző desztinációk célzottabb, tudatosabb marketing kommunikációt folytathatnak a lassú turisták elérése érdekében.

A Slow turizmus rendszere ábra kialakítása

A *Turizmus új rendszere* ábra, valamint primer és szekunder kutatás eredményei alapján megalkotásra került *A lassú turizmus rendszere* ábra (41. ábra), amely segíti a lassú desztinációk tudatos tervezését, felülvizsgálatát, fejlesztését és működtetését. Valamint lehetőséget ad arra, hogy folyamatos visszacsatolásokat tudjon tenni a menedzsment szervezet.

3.3 Tézisek

A hipotézisek visszaigazolása után az alábbi tézisek kerültek megfogalmazásra:

T1. A hazai (meglévő és tervezett) slow desztinációk többségében a kiemelt turisztikai desztinációkon kívül helyezkednek el.

T2. A nemzetközi és hazai slow mozgalmak ismertsége 30% alatti a válaszadók körében. A hazai slow térségek, települések és azok ismertsége széles spektrumot ölel fel, annak függvényében, hogy a település jelenleg mennyire van benne a turizmus vérkeringésében.

T3. A kérdőív kisebb pontosításokkal alkalmas a lassú turista és a nem lassú turista beazonosítására más desztinációk esetében is.

T4. A kérdőív alapján azonosított lassú turistákból képezhető vásárlói személyiség demográfiai és személyes jellemzőik alapján. A megkérdezett jellemzők részben elegendőek a csoportosításhoz, motivációval kapcsolatos kérdések még szükségesek, azonban elegendő a célzott marketinghez.

T5. A slow turisták utazási szokásai, úti cél választása alapul szolgál a slow desztináció szolgáltatásainak pontosításához. A slow turisták nagyobb része szeret több, kisebb települést felfedezni az utazása alatt, de egy nagyobb város értékeinek felfedezése is benne van a látókörükben.

T6. A kutatások alapján pontosabb definíciók alakultak ki, amelyek hozzájárultak a slow turizmus rendszere ábra kialakításához. A slow turizmus olyan szemléletmód, amely a rendszer minden elemét áthatja, nemcsak a keresleti és kínálati oldalt.

4 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az értekezés 3 fő terület kutatására irányult: a slow turizmus, a slow turista és a slow desztináció.

A **slow desztináció** nem lassú minden esetben. Vannak lassú elemei, de ugyanúgy meglehetnek a tömegturizmust vonzó elemei. Azok a turisták, akik az egészségturizmus iránt érdeklődnek, többnyire tömegturizmusban vesznek részt, különösen a meleg nyári napokon. De egy nagyobb gyógyhely is nyújthat olyan szolgáltatásokat, amelyek a lelassulást célozzák. Ennek jó példája a slow térkép, melynek a kutatás alapján a marketingjén még javítani kell. A korábbi turisztikai termékek is lelassíthatók. Ez egy szemléletmód, amely a desztinációt, és annak menedzsmentjét is áthatja.

A **slow turista** sem mindig lassú turista. Beazonosítható jellemzőkkel bír, és bizonyos utazások alkalmával slow turistaként funkcionálhat a turista, de nem mindig. Mindezek ellenére a kutatás azt támasztja alá, hogy azok, akik egyfajta lassulással állnak az élethez, tudatosan keresik a hasonló szolgáltatási szemlélettel rendelkező turisztikai desztinációkat. Erre viszont azoknak a desztinációknak, akik ebben az irányban gondolkodnak, tudatosan fel kell készülniük, stratégiai szemlélettel.

A **slow turizmust** nem tartom résterméknek és nem tartom ernyőnek. A slow turizmust egy olyan *turisztikai irányzatnak, szemléletmódnak*

tartom, amely a turizmus rendszerének minden elemét áthatja, a külső elemektől a belső elemekig, tehát nemcsak a keresletet és a kínálatot. Más formája turizmusnak, mint az eddigiek, és véleményem szerint nem alternatív turizmus, és nem tömegturizmus. Ezért is vezetett a kutatás útja a rendszerábra továbbgondolásához.

A javaslatok több terület kapcsán kerültek megfogalmazásra: a slow turisztikai együttműködések és a marketingtevékenységük erősítéséhez, a térség menedzselését segítő kritériumrendszerhez, valamint a kérdőívhez kapcsolódóan. Ezen felül került megfogalmazásra más turisztikai termékkel (pl. egészségturizmus) rendelkező desztinációk kapcsolódási lehetősége a lassú turizmussal. A kutatás egyik eredményeképpen **a lassú szó helyett a slow szó** használata javasolt a jövőben. A három vizsgált terület esetén is a slow vagy slow szemléletű jelzők a javasoltak: slow vagy slow szemléletű turizmus, slow vagy slow szemléletű turista, slow vagy slow szemléletű desztináció.

5 A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI

Szőke, Tünde Mónika: Változó fürdővilág III.

In: Albert, Tóth Attila; Happ, Éva; Kőmíves, Csaba; Printz-Markó, Erzsébet (szerk.) „Új turizmus? – Lehetőségek és kihívások” : XIII. Nemzetközi Turizmus Konferencia Tanulmánykötet

Győr, Magyarország : Széchenyi István Egyetem (2023) 253 p. pp. 215-230. , 15 p.

Tünde, Mónika Szőke: Hungarian destinations affected by slow tourism - present and future

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI STRATÉGIAI FÜZETEK 20 : 4 pp. 110-125. , 16 p. (2023)

Szőke, Tünde Mónika: Lassú turizmus

In: Grotte, Judit (szerk.) Új trendek és jó gyakorlatok a fenntartható turizmus piacán=New Trends And Best Practices On The Market Of The Sustainable Tourism With Special Focus On The Roles Of Geoparks

Budapest, Magyarország : Információs Társadalomért Alapítvány (INFOTA) (2022) 395 p. pp. 278-291. , 13 p.

Szőke, Tünde Mónika: Egészségturizmus

In: Grotte, Judit (szerk.) Új trendek és jó gyakorlatok a fenntartható turizmus piacán=New Trends And Best Practices On The Market Of The Sustainable Tourism With Special Focus On The Roles Of Geoparks

Budapest, Magyarország : Információs Társadalomért Alapítvány (INFOTA) (2022) 395 p. pp. 219-240. , 21 p.

ISBN: 9786158208215

Szőke, Tünde Mónika: Az egészségturizmus és a lassú turizmus kapcsolódási területei

RECREATION 12 : 3 pp. 34-37. , 4 p. (2022)

Szőke, Tünde Mónika: Változó fürdővilág II.

In: Albert, Tóth Attila; Happ, Éva; Printz-Markó, Erzsébet (szerk.)
Folytatás vagy újrakezdés a turizmusban : XII. Nemzetközi Turizmus
Konferencia: Tanulmánykötet

Győr, Magyarország : Széchenyi István Egyetem (2022) 257 p. pp.
142-158. , 17 p.

Szőke, Tünde Mónika: Az „Alföld Slow térség” versenyképességének
vizsgálata

In: Obádovics, Csilla; Resperger, Richárd; Széles, Zsuzsanna (szerk.)
PANDÉMIA – FENNTARTHATÓ GAZDÁLKODÁS –
KÖRNYEZETTUDATOSSÁG : Konferenciakötet (Lektorált
tanulmányok)

Sopron, Magyarország : Soproni Egyetemi Kiadó (2022) 485 p. pp.
107-118. , 12 p.

Szőke, Tünde Mónika: Változó fürdővilág

In: Albert, Tóth Attila; Happ, Éva; Printz-Markó, Erzsébet (szerk.)
"Változó világ, változó turizmus" : XI. Nemzetközi Turizmus
Konferencia : Tanulmánykötet

Győr, Magyarország : Széchenyi István Egyetem (2021) 363 p. pp.
42-58. , 16 p.

Szőke, Tünde Mónika: Az új turisztikai térségek. Hogyan tovább?

In: Czeglédy, Tamás; Resperger, Richárd (szerk.) VÁLSÁG ÉS
KILÁBALÁS: INNOVATÍV MEGOLDÁSOK Nemzetközi
Tudományos Konferencia Sopron, 2020. november 5. –
Konferenciakötet / CRISIS AND RECOVERY: INNOVATIVE
SOLUTIONS International Scientific Conference 5 November 2020,
Sopron – Conference Proceedings

Sopron, Magyarország : Soproni Egyetemi Kiadó (2020) 592 p. pp.
462-477. , 15 p.